

# Rapport

---

efter kvalitetsgranskning av Läsundervisningen  
inom ämnet svenska för årskurs 7–9 i Onsala  
Montessoriskolan i Kungsbacka kommun

## **Innehåll**

---

Inledning

Resultat

Allmänna undervisningskvaliteter

Ämnesspecifika undervisningskvaliteter

Bakgrundsuppgifter om Onsala Montessoriskolan

Syfte och frågeställningar

Metod och material

## **Inledning**

---

Skolinspektionen genomför en kvalitetsgranskning av läsundervisningen inom ämnet svenska för årskurs 7–9. Granskningen av Onsala Montessoriskolan i Kungsbacka kommun ingår i detta projekt.

Skolinspektionen har besökt skolor under våren och hösten 2011. Under denna period sker omfattande förändringar av regelverket på skolområdet. Utgångspunkten för Skolinspektionens granskning kommer att vara densamma oavsett om besöken sker på våren eller hösten men bedömningarna kommer att göras utifrån olika regelverk. Redovisningen består av två delar en som belyser allmänna undervisningskvaliteter och en som belyser ämnesspecifika undervisningskvaliteter. Frågeställningar och metod redovisas i slutet av denna rapport under rubrikerna Syfte och frågeställningar samt Metod och material.

Skolinspektionen kommer vid sina bedömningar att utgå från skollagen (2010:800) och därtill hörande författningar, bland annat skolförordningen (2011:185) och förordningen om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (SKOLFS 2010:37). Förordningen om läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet (SKOLFS 1994:1) samt förordningen om kursplaner för grundskolan (SKOLFS 2000:135) ska under läsåret 2011/12 fortsätta att gälla för elever i årskurs 9 i grundskolan. Därmed utgår kvalitetsgranskningen från dessa författningar när det gäller årskurs 9.

Onsala Montessoriskolan besöktes den 6 - 7, 11-12 oktober samt den 21 november 2011. Ansvariga inspektörer har varit Roland Fallström och Kjell Ahlgren. I denna rapport redovisar inspektörerna sina iakttagelser, analyser och bedömningar. Förutom en redo-

## Rapport

2012-01-26

2 (18)

Dnr 40-2011:1833

görelse av kvalitetsgranskningens resultat ges även en kort beskrivning av granskningens syfte, frågeställningar och genomförande.

Kvalitetsgranskningen av läsundervisningen inom ämnet svenska för årskurs 7–9 genomförs i sammanlagt 30 kommunala skolor och 10 fristående skolor. När kvalitetsgranskningen av läsundervisningen inom ämnet svenska för årskurs 7–9 är genomförd redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport. De skolor som ingått i granskningen bildar en referensram och en möjlighet till jämförelse med förhållanden på andra skolor. Det enskilda beslutet kan därmed sättas in i ett större sammanhang.

På Onsala Montessoriskolan observerades 5 lektioner samt ett EA-pass (eget arbete). Dessutom intervjuades elever i årskurserna 7–9, lärare som undervisar i svenska, rektor samt specialpedagog. En grupp elever i årskurs 9 svarade även på en enkät. Ett kort besök gjordes vid ett senare tillfälle på grund av att eleverna i årskurs 9 inte var på plats. Direkt efter det första granskningstillfället gick skolan in i en förändringsprocess, ändrade sin undervisningsstruktur och organisation, vilket innebär att Skolinspektionens bedömningar av lektionerna vid första tillfället och det korta återbesöket skiljer sig åt i rapporten. Rapporten samt beslutet grundar sig i första hand på det första besöket eftersom det andra besöket endast var ett kort återbesök. Under perioden mellan de två besöken slutade även ett stort antal elever på skolan delvis på grund av undervisningens organisation.

Varje observerad lektion bedömdes utifrån flera olika aspekter av kvaliteten på läsundervisningen. För varje aspekt finns en eller flera bakomliggande indikatorer vilka konkretiseras i ett observationsschema i form av goda exempel. Bedömningen av varje aspekt är ett medelvärde av bedömningen av aspektens indikatorer, dvs. av de som varit möjliga att observera under den aktuella lektionen.

Indikatorerna bedömdes på en skala 1-4:

- 1=huvudsakligen svag
- 2=fler svaga än starka sidor
- 3=fler starka än svaga sidor
- 4=huvudsakligen stark

Om ingen indikator för en aspekt kunde observeras bedömdes inte heller den aktuella aspekten.

## Resultat

---

Skolans kunskapsresultat är överlag goda. Onsala Montessoriskolan har de senaste fem åren nått 100 procent i måluppfyllelse i ämnet svenska i årskurs 9. I slutbetyget år 2010 hade 63 procent av eleverna betyget MVG i ämnet svenska. Eleverna genomför nationella prov i årskurserna 5 och 9 och lärarna använder dessa resultat i sitt arbete med bedömning och betygssättning. När det gäller relationen mellan nationella prov och slutbetyg i årskurs 9 stämmer slutbetygen på individnivå i ämnet svenska överlag med det nationella provet.

Skolans kvalitetsarbete i form av till exempel uppföljning, analys och omprövning av arbetsmetoder upplevs av lärare som i huvudsak koncentrerat till lärarnas egna planeringar och arbeten. Läraren som undervisar i ämnet svenska är ny på skolan och kan inte svara på om resultaten förs vidare till rektorn och även rektorn som är ny på skolan har vid granskningsbesöket inte efterfrågat detta av lärarna.

**Sammanfattningsvis** bedömer Skolinspektionen, trots att Onsala Montessoriskolan uppvisar hög måluppfyllelse i ämnet svenska, att skolan behöver förbättra arbetet med att utvärdera och analysera skolans kunskapsresultat i ämnet svenska och framförallt utvärdera skolans allmänna och ämnesspecifika pedagogiska arbete och metoder för att nå en högre måluppfyllelse.

## Allmänna undervisningskvaliteter

---

### Aspekter vid granskningen

- Trygg, stödjande och uppmuntrande lärandemiljö
- Struktur och organisation
- Individanpassning, variation och utmaning

## Rapport

2012-01-26

4 (18)

Dnr 40-2011:1833

- Elevernas medverkan och aktivitet, feedback och feedforward<sup>1</sup>

### *Trygg stödjande och uppmuntrande lärandemiljö*

#### Exempel på indikatorer vid granskningen

- läraren skapar en positiv atmosfär
- läraren bemöter eleverna med respekt och främjar respekten mellan eleverna
- läraren har positiva förväntningar på eleverna och elevernas självtillit
- läraren skapar motivation inför olika aktiviteter
- läraren involverar alla elever

#### Skolinspektionens bedömning

Lektionsobservationerna visar att det generellt råder en positiv atmosfär där läraren tilltalar eleverna på ett positivt sätt, visar värme och empati samt lyssnar på vad eleverna har att säga. Det är oftast arbetsro i klassrummen, eleverna vet vad de ska arbeta med och är i de flesta fall sysselsatta. Lektionerna börjar i tid och eleverna är på plats. Det finns dock exempel på motsatsen där eleverna finns på plats i början av lektionen men i brist på motivation eller lust avviker från lektionen eller fokuserar på annat vilket stör arbetsron. På de flesta lektionerna upplevs eleverna trygga men med något undantag är det ingen atmosfär där eleverna utmanas, tillåts ta risker eller göra misstag samt uppmuntras till att lyssna till varandra med intresse, allvar och respekt. I några fall där läraren försöker utmana eleverna i ett dialogiskt samtal i storgrupp dör samtalet ut i ingenting och eleverna tar över utan att visa varandra respekt. Enligt eleverna är det inte vanligt att lärarna på skolan för dessa samtal i storgrupp. Vanligtvis får eleverna sätta igång med sina individuella arbeten så snart de är på plats i salen vilket leder till att läraren har svårt att skapa en inledande motivation inför olika aktiviteter som i sin tur bidrar till positiva förväntningar eller nyfikenhet hos eleverna. Läraren sätter sällan in det eleverna ska arbeta med i ett större sammanhang eller kopplar detta vidare till tidigare lektioner. Observationerna visar att läraren gör försök till detta men vanligtvis får eleverna sätta igång med sina individuella arbeten. Eleverna i de äldre åldrarna uppger att detta har ändrats efter Skolinspektionens första besök. Nu inleder och avslutar läraren lektionerna tydligare vilket enligt eleverna bland annat bidrar till att de vet vad de ska arbeta med och vilket ämne som är i fokus.

Kvalitén på undervisningen om hur läraren klarar av att uppmuntra eleverna till att göra sitt bästa varierar mellan huvudsakligen svagt till huvudsakligen starkt beroende på vilka årskurser och storleken på gruppen som undervisas. Skolans arbetsstruktur utifrån Montessoris pedagogik är också avgörande för hur läraren klarar av att ge eleverna konstruktiv återkoppling och stötta dem i sitt lärande. Eftersom mycket av arbe-

---

<sup>1</sup> framåtsyftande vägledning i syfte att förbättra elevernas möjlighet att nå målen.

tet sker individuellt har läraren svårt att göra detta när eleverna inte finns på plats i klassrummet. I en liten grupp fungerar det bra medan det är svårare för läraren att hantera det i en större grupp där eleverna befinner sig i olika delar av verksamheten.

**Sammanfattningsvis** bedömer Skolinspektionen att aspekten *Trygg, stödjande och uppmuntrande lärandemiljö* uppvisar fler svaga än starka sidor. Observationer och intervjuer med elever och personal visar att det varierar mellan grupperna och årskurserna om det är ett tryggt och tillåtande klimat eller inte. Svagheten är skolans struktur och organisation som tillåter elever att ta över och där läraren inte har kontroll över var eleverna befinner sig i verksamheten, vilket leder till oro och att elever stör undervisningen och varandra i arbetet (se även bedömningspunkt *Struktur och organisation*).

### ***Struktur och organisation***

#### **Exempel på indikatorer vid granskningen**

- läraren genomför en genomtänkt lektionsstart
- läraren genomför en välstrukturerad lektion
- läraren ger tydliga förklaringar och instruktioner
- läraren kontrollerar att eleverna förstått förklaringar och instruktioner
- läraren gör ett tydligt och sammanfattande lektionsslut

#### **Skolinspektionens bedömning**

De observerade lektionerna visar på flera svaga än starka sidor i struktur och organisation. Samtliga lektioner inleds genom att läraren välkomnar eleverna och i några fall finns det ett dagsschema på tavlan. Förutom vid ett tillfälle anger inte läraren i inledningen syftet med lektionen eller lärandemålen för lektionen eller hur de enskilda momenten och uppgifterna hör ihop med lektionens lärandemål. Enligt läraren är det svårt eftersom skolans arbetssätt gör att läraren inte riktigt vet vad eleverna har gjort i det ämnesövergripande arbetet lektionen innan. Läraren menar att det saknas förut-sättning, det handlar mycket om att "snabbplanera" och "släcka bränder". Målen går lärarna igenom med eleverna i starten av ett ämnesövergripande arbetsområde och innan eleverna testas samt att eleverna hänvisas till skolans databas där målen finns. Elever uppger att de har svårt att se vilka mål som gäller för det aktuella ämnesövergripande temat och definitivt inte vad som gäller inom ramen för svenska. De arbetar på utifrån planeringsuppgifterna men vet inte varför. Eleverna menar att det är stor skillnad mellan mentorerna hur de arbetar med veckans planering tillsammans med eleverna. Några av mentorerna är tydliga och ger eleverna rutiner om hur saker och ting ska göras medan andra enligt eleverna ger motstridiga uppgifter. Detta kan bli väldigt frustrerande enligt eleverna. Eftersom mentorsgrupperna är åldersblandade blir det också svårare för lärarna att planera. Eleverna skriver endast upp sin planering för veckan för att de måste och de vet egentligen inte varför. När de sedan träffas i den

## Rapport

2012-01-26

6 (18)

Dnr 40-2011:1833

åldershomogena klassen ser de att de har fått olika uppgifter. Den elevenkät som Skolinspektionen genomförde i samband med granskningen visar att lärarna oftast pratar om lärandemål ett par gånger per år till en gång i månaden.

Under de observerade lektionerna använder sig läraren av ett språk eleverna förstår och går ofta runt på lektioner för att kontrollera så att eleverna har förstått. Vid flera lektionstillfällen observerades emellertid elever som tappar fokus och elever som till och med avviker. Observationerna visar att det saknas tydliga strukturer för eleverna för såväl enskilt arbete som grupparbete. Samtliga av de observerade lektionerna visar på mestadels svaga sidor när det gäller att göra ett tydligt och sammanfattande lektionsslut. Lektionerna avslutas mestadels oplanerat, utan sammanfattning eller någon anknytning till nästa lektion.

**Sammanfattningsvis** bedömer Skolinspektionen att aspekten *Struktur och organisation* uppvisar fler svaga än starka sidor. Läraren på Onsala Montessoriskolan behöver i inledningen av lektionen på ett tydligare sätt informera om syftet med lektionerna och koppla det till de kunskapskrav som är aktuella samt på ett mer planerat sätt avsluta lektionerna. Dessutom behöver skolan se över arbetsstrukturen för att ge lärarna möjlighet att på ett bättre sätt kunna förbereda sig inför en lektion samt skapa tydliga strukturer för såväl enskilt arbete som grupparbete.

### *Individanpassning, variation och utmaning*

#### Exempel på indikatorer vid granskningen

- läraren anpassar undervisningen till elevgruppen
- läraren skapar gynnsamma förutsättningar för elevernas kognitiva utveckling genom samtalsstrukturen i klassrummet
- läraren ser till att elever med behov av särskilt stöd under lektionen får sådant

#### Skolinspektionens bedömning

Observationerna visar på några enstaka goda exempel där läraren ger individuella förklaringar och instruktioner på ett bra sätt utifrån elevernas behov samt förenklade arbetsbeskrivningar till enskilda elever som är i behov av stöd.

Dessutom visar observationerna på lektioner där det finns ett naturligt samtalsklimat individuellt mellan lärare och elev som är utvecklande för eleven men detta sker sällan i grupp. Det är alltför många lektioner som baseras på att eleverna ska producera eller läsa tyst utan någon variation. Vid vissa tillfällen sitter eleverna och pratar om annat, väntar på att läraren ska komma eller så avviker de från lektionen. Eleverna menar att de får för många frågor som bara ska prickas av och letas upp i stället för att få färre men mer utmanande frågor. Lärarna upplever det svårt att anpassa undervisningen

eftersom eleverna befinner sig i olika faser och läraren vet inte var eleverna befinner sig i sin planering. Vissa elever uppger att de klarar sig på grund av att de får hjälp hemma. En del lektioner skulle lärarna bättre ha kunnat förbereda framförallt för de elever som är i behov av stöd men även de som behöver utmanas. Det finns även exempel där läraren inte hinner med eller klarar av att ge eleverna det de behöver för att gå vidare i sitt lärande.

I samtal med elever framkommer det att de sällan får stöd under lektionstid och att lärarna inte hinner med. Stöd får man enligt eleverna på EA-passen och att man får ta eget ansvar för att få det och då måste man välja bort något annat. Enligt skolans specialpedagog får alla elever i behov av stöd det stöd de behöver. Många av de åtgärdsprogram som skrivs bottnar i bristande läsförståelse.

**Sammanfattningsvis** bedömer Skolinspektionen att aspekten *individanpassning, variation och utmaning* uppvisar fler svaga än starka sidor. De elever som behöver stöd måste få det under lektionstid men även de som lätt når de kunskapskrav som minst ska uppnås måste få mer utmanande och fördjupande uppgifter.

#### *Elevernas medverkan och aktivitet, feedback och feedforward*

##### **Exempel på indikatorer vid granskningen**

- läraren involverar alla elever
- läraren ger möjligheter till inflytande och eget ansvar
- läraren skapar förutsättningar för elevernas aktivitet och engagemang
- läraren använder sig av formativ bedömning under lektionen
- läraren ger eleverna tillfälle att reflektera över undervisningen och sitt lärande

##### **Skolinspektionens bedömning**

Observationerna visar att eleverna för det mesta är uppmärksamma och engagerade. De lyssnar oftast aktivt på lärarna och arbetar koncentrerat med enskilda uppgifter. Däremot är det sällan ett dialogiskt klassrum där eleverna har möjlighet att i grupp bidra med egna kunskaper och reflektioner som uppmärksammas och används. Mycket av arbetet sker individuellt, lärare och elev.

Arbets sättet på Onsala Montessoriskola ger eleverna möjlighet till att planera det egna arbetet, ta eget ansvar samt ger eleverna möjlighet att använda olika arbetssätt. För att kunna eller vilja ta ansvar för sitt lärande och ges möjligheter till inflytande över undervisningen behöver eleverna emellertid känna till målen för undervisningen. Med något undantag presenterar lärarna inga kunskapsrelaterade syften eller mål för lektionerna. Detta kan delvis förklaras med att lektionerna är mitt i ett pågående arbetsområde. De arbetsplaneringar inför ett tema som eleverna arbetar efter är inte utformade med konkretiserade mål utifrån kursplanernas centrala innehåll. Enligt läraren som

## Rapport

2012-01-26

8 (18)

Dnr 40-2011:1833

undervisar i svenska är temaplaneringarna ett material som har använts under flera år och läraren är osäker på om man har utvärderat dem utifrån de nya kursplanerna. Läraren menar att man trots detta försöker ha med "tänket" på de nya kursplanernas centrala innehåll. Intervjuer med elever samt observationer visar att eleverna ofta ställs inför dessa färdiga planeringar och har då liten möjlighet att påverka innehållet.

Observationerna visar att direkt konstruktiv återkoppling där eleverna får reda på vad de behöver utveckla för att nå lärandemålen till viss del sker när läraren går runt till eleverna individuellt men observationerna visar samtidigt att läraren inte hinner med samtliga elever.

Observationerna visar vidare att läraren inte låter eleverna utvärdera lektionerna för att ta reda på hur eleverna tycker att det gått. Observationerna visar att fokus ligger på vad som ska göras och något utrymme för att reflektera över sitt lärande ges inte. Samtal med elever och den elevenkät som Skolinspektionen genomförde i samband med granskningen visar att eleverna sällan eller aldrig utvärderar lektionen som ett avslut på lektionen. Svaren visar på att det görs ett par gånger per år.

**Sammanfattningsvis** bedömer Skolinspektionen att aspekten *Elevernas medverkan och aktivitet, feedback och feedforward* uppvisar fler svaga än starka sidor. För att eleverna ska kunna utvecklas och nå en högre måluppfyllelse behöver lärarna förbättra arbetet med att involvera alla elever, ge dem möjligheter till inflytande och eget ansvar, låta eleverna bidra med kunskaper och reflektioner kring undervisningen samt kontinuerligt ge eleverna konstruktiv återkoppling på vad de behöver utveckla för att nå lärandemålen.

## Ämnesspecifika undervisningskvaliteter

---

### *Skolans övergripande arbete med läsundervisning*

#### Exempel på utgångspunkter vid granskningen

- Rektorn ser till att det förekommer pedagogisk samverkan i syfte att stödja elevernas långsiktiga läsutveckling.
- Rektorn tar ansvar för att skolans fysiska miljö stödjer läsprocessen
- Eleverna har tillgång till skolbibliotek
- Rektorn utvärderar och omprövar regelbundet de särskilda stödinsatser som ges
- Rektor ger lärarna möjlighet till kompetensutveckling med inriktning mot läsprocessen
- Rektorn tar ansvar för att eleverna får det garanterade antalet undervisningstimmar i svenska som timplanen anger
- Rektorn tar ansvar för att lärarna har förutsättningar i form av läromedel, datorer, resurser osv.
- Eleverna känner till kursplanens mål, vet vad de ska kunna och vad de kan
- Läroplan och kursplan används som utgångspunkt i undervisningen
- Skolan arbetar med ämnesövergripande studier
- Lärarna utgår vid bedömning och betygssättningen i ämnet svenska från de nationella målen i kursplanen och från betygskriterierna

Granskningen visar att skolan inte har några specifika läsundervisningslektioner. Skolan arbetar vid första besökstillfället i oktober 2011 mycket med ämnesövergripande teman, vilka enligt rektorn behöver ses över och bättre kopplas till skolans ämnesplaner. Rektorn menar att skolan visserligen har en bra struktur i teorin för arbetet med teman kopplat till elevernas egna arbetspass (EA-pass) men enligt rektorn brister genomförandet emellanåt.

Strukturen består i att eleverna har ett antal fasta undervisningstillfällen i exempelvis svenska, samhällsorienterande ämnen samt musik. Dessa lektioner kopplas sedan till elevernas EA pass (en förmiddag och en eftermiddag) där eleverna själva tillsammans med lärarna planerar vad de ska arbeta med utifrån temaplaneringen och vad de har gått igenom under lektionerna. Under dessa tillfällen finns lärarna tillgängliga som handledare. Efter temaarbetet som kan vara upp till 10 veckor har skolan en redovisningsperiod. Ämnet svenska ingår alltid som en del i det ämnesövergripande temat.

## Rapport

2012-01-26

10 (18)

Dnr 40-2011:1833

Läraren i svenska anser dock att eleverna inte får den undervisning i svenska som de har rätt till på grund av den struktur som råder då eleverna missar en del färdigheter som behöver övas in, exempelvis lässtrategier och källkritik. Det är svårt enligt läraren att vara förberedd inför lektionerna eftersom man inte alltid vet var eleverna befinner sig i processen samt att eleverna är vana vid att få sätta igång med det egna arbetet direkt när de kommer till lektionerna.

Observationer visar också att många elever under EA- passen inte utmanas i tillräcklig hög grad och då slår sig till ro eller sysslar med annat. Detta bekräftas i elev och lärarintervjuer. Vissa elever tycker att det är rörigt medan andra tycker att det är bra som det är. Enligt lärarna klarar inte alla elever av att ta det personliga ansvaret för sina studier under EA- passen.

Enligt rektorn ska skolan påbörja ett arbete med att bryta ner den nationella kursplanen i operativa ämnesplaner och att detta arbete ska utgå från ämnets centrala innehåll.

Utifrån dessa kommer skolan även att arbeta med en bedömningsmatris för att säkerställa betygsättningen. Rektorn har ännu inte hunnit sätta sig in i och analyserat skolans resultat vad gäller läsförståelse. För att skolan ska samverka och öka likvärdigheten mellan årskurserna finns det enligt rektorn gemensam tid för ämnesträffar. Rektorn deltar även i arbetslagsträffar för att bl.a. diskutera arbetets struktur. I lärarintervjun framkommer det att man har pratat om att ha ämnesträffar över årskursgränserna men det är inget man ännu gjort. Vid andra observationstillfället i november 2011 har skolan påbörjat en process med att strukturera om sin undervisning så att läraren och eleverna får mer tid och undervisning i varje ämne samt att lärarna ges möjlighet att förbereda och planera arbetet för kortare tid än 10 veckor.

Granskningen av skolans dokumentation visar att de teman skolan arbetar med tydligt visar vilka ämnen som ingår, vilka uppgifter eleverna ska arbeta med samt vilka delar av uppgifterna i temat som ingår i respektive ämne. Det finns även en övergripande arbetsplan som beskriver de olika målen i ämnet svenska som ingår i det ämnesövergripande temat. I planen framgår även vikten av att alla som arbetar i skolan har ansvar för elevernas språkutveckling. De planer eleverna får i årskurserna 7 och 8 är däremot inte tydligt kopplade till kursplanernas mål/kunskapskrav och syfte med varför de ska arbeta med temat. Eleverna bekräftar också att de inte har klart för sig vilka mål som gäller för de olika ämnena och synnerhet inte i ämnet svenska. Hos lärarna och rektorn finns det en osäkerhet huruvida eleverna har kännedom om målen/kunskapskraven eller inte. Enligt rektorn kommer detta att förändras när de nya temaplanerna är klara. Planerna har använts under flera år vilket även innebär att eleverna inte alltid har varit delaktiga i planeringsprocessen.

Det är en positiv atmosfär på skolan men både lärare och rektor anser att den fysiska miljön inte bidrar till att stödja läsprocessen. Det tematiska arbetet i sig uppmuntrar till läsning men varken biblioteket eller andra miljöer på skolan stödjer läsutvecklingen. Enligt läraren saknas det lugna platser där eleverna kan sitta och läsa. Det är inte alltid

arbetsro i grupperna och biblioteket som ligger centralt i skolan har blivit ett "allt i allrum". För att komma tillrätta med det har skolan flyttat ut sofforna ur biblioteket och startat en biblioteksgrupp som ska stimulera läsningen och förbättra utnyttjandet av biblioteket. Skolan har inte tillgång till bibliotekarie och inte heller till service från stadsbiblioteket. Enligt rektorn och lärarna måste skolan betala för de tjänster man vill ha hjälp med av stadsbiblioteket, exempelvis när det gäller bokprat.

Lärarna saknar böcker som anknyter till elevernas intressen och behov eftersom många av de böcker som finns i biblioteket är skänkta vuxenböcker. Läraren använder sig av klassuppsättningar av skönlitteratur, tidningar etc. för att kompensera detta. Problemet är enligt läraren är att man är styrd av gamla planeringar och att det inte finns tillräckligt med klassuppsättningar för att täcka behovet.

Skolan har ett antal stationära datorer i salar, korridorer och bibliotek. Det finns projektorer i ett antal salar och i biblioteket. Enligt lärarna använder de sig ofta av dessa. Observationerna visar att många elever använder sig av sina egna bärbara datorer eller surfplattor. Detta medför enligt lärare att eleverna alltid har tillgång till datorer. Enligt rektorn kommer skolan att diskutera hur man ska förhålla sig till "en till en" datorer dvs. när samtliga elever får en egen dator.

**Sammanfattningsvis** bedömer Skolinspektionen att granskningsområdet *Skolans övergripande arbete med läsundervisning* uppvisar fler svaga än starka sidor. Det finns exempel på starka sidor i organisationen kring hur skolan tänker kring ämnesövergripande arbetssätt där samtliga lärare har ansvar för elevernas språkliga utveckling. Däremot behöver skolan se över sin organisation/struktur vad gäller undervisningen, hur lektionerna i ämnena kopplas till EA- passen. Skolan behöver dessutom utveckla den fysiska läsmiljön med exempelvis lugna arbetsplatser och ett fungerande bibliotek<sup>2</sup> samt utarbeta en IT strategi för hur olika medier på ett likvärdigt sätt för eleverna ska kunna användas i undervisningen. Skolan behöver dessutom göra eleverna mer delaktiga i planeringen av teman för att öka motivationen, lusten och intresset.

#### *Får eleverna i läsundervisningen ta del av olika texttyper?*

#### **Exempel på indikatorer vid granskningen av frågeställningen**

Finns exempel på

- skönlitteratur
- sakprosatexter

---

<sup>2</sup> Enligt 2 kap. 36 § skollagen, som gäller från och med den 1 juli 2011, ska eleverna ska ha tillgång till skolbibliotek som används i skolans pedagogiska verksamhet med uppgift att stödja elevernas lärande.

## Rapport

2012-01-26

12 (18)

Dnr 40-2011:1833

- texter som kombinerar ord, bild och ljud och deras dramaturgiska komponenter
- kombinationer av olika texttyper
- texter från läromedel, andra skolämnen
- texter från digitala media
- texter producerade av lärare
- texter valda utifrån elevernas intressen erfarenheter och behov
- texter med autentiskt syfte som ligger bortanför elevens färdighet

### Skolinspektionen bedömer

Den elevenkät som Skolinspektionen genomförde i samband med granskningen samt dokumentation från skolan visar att eleverna får ta del av olika texttyper. I undervisningen används skönlitterära texter (romaner, noveller, dikter), sakprosatexter (nyhetsartiklar), texter från andra ämnen, texter från olika medier, läroböcker samt texter som elever producerat. Elevintervjun skiljer sig däremot från enkäten genom att eleverna anser att det inte är någon större variation av texter under nuvarande termin. Det handlar enligt eleverna väldigt mycket om texter från de samhällsorienterande ämnena. Intervjuer med elever och observationer visar att skönlitterära texter förekommer i mindre grad än övriga texter. Mestadels handlar det om sakprosatexter som är en del av det ämnesövergripande arbetet eleverna gör.

Observationerna visar att eleverna hämtar sina texter från olika medier exempelvis internet, faktaböcker, läroböcker men även från fördjupningsarbeten tidigare elever producerat. Skolan har över tid samlat elevers fördjupningsarbeten i skolans bibliotek. Enligt lärarna har eleverna stor frihet att välja vilka texter de ska bearbeta och läsa i ett tema. Lärarna styr endast i liten grad genom att presentera olika förslag i arbetsplaneringarna och under lektionerna. Elevenkäten visar däremot att eleverna endast någon gång per termin arbetar med texter eleverna valt individuellt och nästan aldrig med texter klassen valt gemensamt.

Under mentorstiden varje morgon ska eleverna starta med någon form av läsning. Enligt eleverna finns det inga större krav på vad man ska läsa under den tiden. Det förs inga diskussioner kring vad man läser och läraren har inte koll på om man läser eller vad man läser. I samtal med ett antal elever framkommer det också att de inte har fått någon läsuppgift på över ett år.

**Sammanfattningsvis** bedömer Skolinspektionen att granskningsområdet *Får eleverna i läsundervisningen ta del av olika texttyper?* uppvisar fler starka än svaga sidor. Lärarna ger eleverna möjligheter att läsa olika texttyper. Däremot förekommer texter kopplade till ämnet svenska och skönlitterära texter i liten grad. Vidare väljs inte texter utifrån

elevens eller klassens intresse, vilket är av stor vikt för att eleverna ska stimuleras till att läsa olika texter och känna det meningsfullt.

*Får eleverna bearbeta de texter som används på ett sätt som stimulerar deras läsutveckling och förmåga att förstå, tolka och uppleva olika texttyper?*

#### Exempel på indikatorer vid granskningen

- lärarna anpassar undervisningen efter textens syfte och karaktär
- läraren ger eleverna förutsättningar att utveckla olika lässtrategier
- läraren utgår från elevernas intressen och erfarenheter
- läraren utgår från elevernas behov vid bearbetning av text

#### Skolinspektionens bedömning

Av fem granskade lektioner innehåller ingen lektion någon form av riktad läsundervisning. Flera av lektionerna är en del i ett arbetsområde/tema i vilka eleverna läser och söker information kring det arbetsområde de arbetar med. Läraren i svenska uppger att man inte ändrat lektionens upplägg inför granskningen och anser att det var typiska lektioner för den gruppen.

På de lektioner där textbearbetning har en mer framträdande roll läser eleverna själva texterna utifrån tilldelade böcker, självvalda böcker eller färdiga arbetsplaneringar. Vid något tillfälle har läraren förberett med lättare uppgifter och texter för de elever som är i behov av stöd eller särskilt stöd. Materialet presenterar läraren för samtliga elever så att alla har möjligheten att välja utifrån intresse och behov. I övrigt bearbetas inte texterna gemensamt i någon större utsträckning under de observerade lektionerna. Anledningen till detta kan vara att texterna ofta är delar av andra ämnen inom temaarbetet såsom historia eller samhällskunskap.

Flera lektioner startas utan någon form av koppling till tidigare lektioner. Man diskuterar inte texterna och ger inget utrymme till ett "flerstämmigt klassrum" där eleverna ges möjlighet till att uttrycka tankar och åsikter om texter. Genom att gå igenom en texts syfte och struktur, sätta in texten i dess historiska och litterära sammanhang, diskutera svåra ord eller låta eleverna vara produktiva i relation till texten kan läraren underlätta elevernas förståelse av textens innehåll och form. Med undantag av något enstaka tillfälle påbörjas i stället elevernas arbete relativt omgående.

På en lektion som observeras är ett av målen att eleverna ska lära sig strategier för hur man skriver ett referat. I samtal med eleverna är detta inte vanligt på skolan. Tidigare har man enligt eleverna fått ta eget ansvar för att ta reda på hur man ska göra. Intervjuer med elever visar att de har lite kunskap om olika strategier. Den nya ordningen på skolan i november 2011 har enligt eleverna i årskurs 9 gjort att lärarna på ett bättre sätt ger dem verktyg för hur man kan arbeta. Läraren som undervisar i svenska hoppas att de framöver kan få mer tid i ämnet svenska och arbeta mer med att ge eleverna

## Rapport

2012-01-26

14 (18)

Dnr 40-2011:1833

verktyg för exempelvis lässtrategier eller hur man analyserar texter. Idag saknas en röd tråd i detta enligt läraren.

Av observationer och intervjuer med elever och lärare framkommer att lärarna behöver arbeta mer med att motivera eleverna och väcka nyfikenhet inför de texter de ska läsa. De teman eleverna arbetar med utgår enligt eleverna inte alltid från deras intressen. Temaområdena är redan förutbestämda. Vid flera av de observerade lektionerna kunde lärarna ha motiverat och utmanat elever i högre grad.

**Sammanfattningsvis** bedömer Skolinspektionen att granskningsområdet *Får eleverna bearbeta de texter som används på ett sätt som stimulerar deras läsutveckling och förmåga att förstå, tolka och uppleva olika texttyper* uppvisar fler svaga än starka sidor. Undervisningen behöver utvecklas genom att förbereda eleverna inför texterna samt ge eleverna större möjligheter att reflektera över det lästa, individuellt, i grupp eller i helklass. Dessutom behöver undervisningen varieras i högre grad för att motivera och utmana eleverna i deras läsning.

*Får eleverna arbeta med digitala textförmedlande medier på ett sätt som gör att de utvecklar en kunskap om digitala mediers språk och funktion samt utvecklar förmågan att tolka, kritiskt granska och värdera olika källor och budskap?*

### Exempel på indikatorer vid granskningen av frågeställningen

- Läraren använder sig av olika digitala medier i sin läsundervisning
- Läraren ger eleverna genom undervisningen kunskap om olika digitala medi-ers språk och funktion
- Läraren ger eleverna möjlighet att söka information via digitala medier samt ger dem verktyg för att kunna kritiskt granska internet och olika digitala me-dier

### Skolinspektionens bedömning

Skolan har ett trådlöst nätverk och ett flertal lektionssalar samt bibliotek med datapro-jektorer som möjliggör att lärarna kan hämta information från internet och med hjälp av en bärbar dator arbeta med olika digitala medier. Lärarna kunde ha utnyttjat möj-ligheten till detta i högre grad. Projektorerna som finns används oftast enligt eleverna mest till att visa film. Av den elevenkät som Skolinspektionen genomförde i samband med granskningen och intervjuer framkommer att digitala medier sällan används inom ramen för ämnet svenska eller läsundervisning och när de används är det oftast för renskrivning och faktasökning inom temaområdet.

Observationerna visar med något undantag att eleverna på Onsala Montessoriskolan inte ges någon större möjlighet att uttrycka tankar och åsikter genom olika media,

granska och värdera olika källor, sovra i stora informationsmängder samt diskutera källors tillförlitlighet.

**Sammanfattningsvis** bedömer Skolinspektionen att granskningsområdet *Får eleverna arbeta med digitala textförmedlande medier på ett sätt som gör att de utvecklar en kunskap om digitala mediers språk och funktion samt utvecklar förmågan att tolka, kritiskt granska och värdera olika källor och budskap* uppvisar huvudsakligen svaga sidor. Undervisningen på skolan behöver utveckla möjligheten att använda och integrera olika digitala medier i läsundervisningen för att främja läsutvecklingen samt för att kunna ge eleverna kunskap om olika digitala mediers språk och funktion. Det är också viktigt att skolan i högre grad ger eleverna verktyg för att kritiskt kunna granska olika medier.

*Följer skolan/läraren systematiskt upp elevers läsutveckling och tas uppföljningsresultaten tillvara i utvecklingen av läsundervisningen?*

#### Exempel på indikatorer vid granskningen av frågeställningen

- Läraren/skolan följer upp elevernas förmåga att läsa förstå och tolka och bearbeta olika texttyper
- Läraren/skolan tar tillvara resultatet av uppföljningen för att förbättra läsundervisningen

Rektor och specialpedagog uppger i intervju att en lärare som vid tillsynen är ledig har haft "full koll" på elevernas läsutveckling. Det finns däremot inga resultat av läsförståelsetest nedskrivna. Enligt specialpedagogen på skolan bottenar en del åtgärdsprogram i läsning och läsförståelse oavsett ämne. Enligt rektorn har man ännu inte fört något resonemang på skolnivå om hur man ska höja elevernas måluppfyllelse inom läsning för att på så vis höja eleverna kunskapsresultat i övriga ämnen.

**Sammanfattningsvis** bedömer Skolinspektionen att granskningsområdet *Följer skolan/läraren systematiskt upp elevers läsutveckling och tas uppföljningsresultaten tillvara i utvecklingen av läsundervisningen* uppvisar fler svaga än starka sidor. Rektorn och lärare följer inte upp resultaten i svenska på skolnivå. Trots att skolan visar hög måluppfyllelse behöver skolan utvärdera och analysera elevernas läsförmåga för att kunna utveckla undervisningen så att eleverna ska få möjlighet att nå högre kunskapsresultat inom ämnet svenska men även inom andra ämnen.

## Bakgrundsuppgifter om Onsala Montessoriskolan

---

Skolverket godkände Onsala Montessoriskola som en fristående grundskola för årskurserna 1–9 genom beslut den 31 mars 1999 (dnr 1998:240). Enligt godkännandet har sko-

## Rapport

2012-01-26

16 (18)

Dnr 40-2011:1833

lan rätt till bidrag samt får anordna prövning och utfärda betyg för skolans egna elever enligt de bestämmelser som gäller för det offentliga skolväsendet. Den 25 november 1999 erhöll skolan underrättelse om godkännande för förskoleklass. Skolans inriktning är Montessoripedagogik.

Huvudman för skolan är Montessoriskolan i Onsala ekonomiska förening med organisationsnummer 769601-3361.

Verksamheten vid Onsala Montessoriskola startade läsåret 1999/00 och omfattar årskurserna 1–9 samt förskoleklassen.

Skolan hade vid tillsynsbesöket 182 elever och i november 172 elever.

Skolan leds av en rektor.

### Syfte och frågeställningar

---

Det övergripande syftet med Skolinspektionens ämnesgranskningar är att belysa och bedöma om undervisningen överensstämmer med läroplanens och kursplanernas mål och riktlinjer och om undervisningen bedrivs på ett effektivt sätt, det vill säga bidrar till att elevernas kunskaper utvecklas så långt som möjligt inom ramen för givna mål.

I denna granskning riktas särskilt fokus mot kvaliteten i läsundervisningen i ämnet svenska och hur skolorna följer upp och utvecklar elevernas läsförmåga och läsförståelse under grundskolans avslutande årskurser. Enligt flera forskare finns det ett klart samband mellan betyg som elever i de senare åren i grundskolan får och elevernas läsförmåga vilket gör detta angeläget. I granskningen är mer preciserat följande frågeställningar centrala:

*Får eleverna i läsundervisningen ta del av olika texttyper?*

*Får eleverna bearbeta de texter som används på ett sätt som stimulerar deras läsutveckling och förmåga att förstå, tolka och uppleva olika texttyper?*

*Får eleverna arbeta med digitala textförmedlande medier på ett sätt som gör att de utvecklar en kunskap om digitala mediers språk och funktion samt utvecklar förmågan att tolka, kritiskt granska och värdera olika källor och budskap?*

*Följer skolan systematiskt upp elevers läsutveckling och tar uppföljningsresultaten tillvara i utvecklingen av läsundervisningen?*

Utöver ovanstående frågeställningar granskas även allmänna undervisningskvaliteter. Granskningen genomförs genom att följande aspekter på undervisningens kvalitet belyses:

*Struktur och organisation*

*Individanpassning, variation och utmaning*

*Trygg stödjande och uppmuntrande lärandemiljö*

*Elevernas medverkan och aktivitet, feedback och feedforward*

## Metod och material

---

Valet av metoder utgår från det övergripande syftet med ämnesgranskningar och den aktuella granskningens frågeställningar samt aspekter på allmänna undervisningskvaliteter. De observationsscheman, elevenkäter och intervjuguider som behandlas utarbetas med utgångspunkt från forskning om läsundervisning, den gällande läroplanen och kursplanen för svenska. Nedan beskrivs de metoder som kompletterar och förstärker varandra för att besvara projektets frågeställningar.

*Dokumentstudierna* ger en inblick i skolans organisation och arbete med läsundervisning i ämnet svenska. Resultat från elevernas nationella ämnesprov i läsförståelse och betygsresultat i ämnet svenska, lärarnas utbildning och kompetensutveckling, hur skolan arbetar utifrån styrdokumentet när det gäller läsundervisning, vilka textmaterial skolan använder sig av samt hur man systematiskt arbetar med att följa upp, utvärdera och utveckla läsundervisningen undersöks genom dokumentstudier. Dokumentstudierna förbereder även inspektörerna för skolbesöket och ger underlag för att ställa frågor.

*Genom strukturerade lektionsobservationer* granskas undervisningens kvalitet när det gäller arbetet med läsundervisning samt allmänna undervisningskvaliteter. Klassrumsobservationer är en viktig metod för att kunna se samspelet mellan lärare, elev och lektionens innehåll. Observationerna ger underlag för att besvara projektets frågeställningar men också hur läroplanens och kursplanens mål och riktlinjer avspeglas i undervisningen. Det finns en risk att inspektörerna under klassrumsobservationerna inte kommer att se någon läsundervisning. För att undvika detta informeras skolorna om syftet med granskningen och de centrala frågeställningarna. Skolan och lärarna får då möjlighet att förbereda sig för granskningen så att inspektörerna får en möjlighet att se hur skolan arbetar med läsundervisning. En möjlighet är att inspektörerna får se en undervisning som i normalfallet inte bedrivs. Skulle undervisningen visa sig ha en hög kvalitet har en del av syftet med granskningen uppnåtts. Bedrivs det däremot inte någon läsundervisning är det viktigt att de allmändidaktiska inslagen i undervisningen observeras och bedöms genom att allmänna undervisningskvaliteter granskas. Läraren ska i förväg ge observatörerna en lektionsplanering samt uppgifter om elevsammansättningen i klassen. Under lektionsobservationerna värderas ett antal kriterier som kan anses vara positiva exempel av en aspekt av läsundervisning. Detta görs i ett observationsschema som innehåller många olika aspekter av läsundervisningen och av allmänna undervisningskvaliteter. Observationerna av hela lektioner utförs av två

## Rapport

2012-01-26

18 (18)

Dnr 40-2011:1833

inspektörer som under lektionen för löpande anteckningar. I direkt anslutning till lektionen fyller inspektörerna enskilt i sina observationsscheman. Därefter diskuterar de sina bedömningar och sammanställer detta i ett gemensamt observationsschema. I samband med klassrumsobservationerna intervjuas undervisande lärare kort före och efter lektionen utifrån en frågeguide. Observationerna är också vara ett underlag för elev- och lärarintervjuerna.

*Intervjuer* med elever, lärare och rektor ger tillsammans med övriga metoder en helhetsbild av läsundervisningen i skolan av de faktorer som kan ha betydelse för lärandet. Frågor om lässtrategier, läsmiljöer, anpassning av läsundervisningen, lärarnas kompetens och erfarenhet samt hur skolan systematiskt utvecklar läsundervisningen är viktiga för att komplettera det man sett i undervisningen och i dokumenten. Såväl elever som lärare och rektor kommer att, vid intervjuerna, få besvara frågor utifrån ett frågeformulär. Samtliga lärare som undervisar elever i årskurserna 7–9 i ämnet svenska på aktuell skola intervjuas. Om det finns speciella ämnesansvariga i ämnet så som specialpedagoger eller motsvarande ansvariga för stöd kommer även de att intervjuas. Elever till intervjuerna väljs ut från alla klasser i respektive årskurser. Både pojkar och flickor, samt elever med svensk respektive utländsk bakgrund, ska ingå. Medverkan är dock frivillig

*Elevenkäter* ska ses som en metod att få kompletterande svar på de centrala frågeställningarna. Enkäterna kan ge exempel på vilka texter eleverna får ta del av, om eleverna får läsa texter utifrån erfarenhet, intresse och behov samt om eleverna har tillgång till texter genom olika medier. Dessutom kan det ge en bild av om svaren skiljer sig åt mellan pojkar och flickor. Elevenkäten genomförs bland en slumpvis uttagen klass/grupp elever födda 1996 i varje skola vilka deltagit i någon av de observerade lektionerna. Enkäter till lärare och rektor används inte. Istället får rektorn och lärarna ett antal frågor i förväg utifrån de centrala frågeställningarna för att kunna förbereda sig inför intervjun

